

LUND UNIVERSITY

De sista instrumentmakarna

Björk Blixt, Lena

2012

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Björk Blixt, L. (2012). De sista instrumentmakarna.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Torbjörn Klemedsson och Thomas Nilsson arbetar som 1:e instrumentmakare vid Akademiska verkstaden.

F: 692

EN KRYMPANDE SKARA

De sista instrumentmakarna

Instrumentmakare är ett utdöende släkte bland TA-personalen på Lunds universitet. Vid årsskiftet läggs Akademiska verkstaden ner, och de fyra återstående instrumentmakarna lämnar verkstadsgolvet.

Med van hand hanterar 1:e instrumentmakare Thomas Nilsson den stadiga fräsmaskinen. Metallspånorna yr i luften och landar likt utströdda glasskärvor på trägolvet. I fyrtio år har han arbetat som instrumentmakare vid Lunds universitet. Men snart tar det slut. Vid årsskiftet läggs verksamheten ner, och Akademiska verkstaden går i graven.

AKADEMISKA VERKSTADEN invigdes 1995 på Sölvegatan vid Fysiska institutionen. Då var 18 instrumentmakare anställda där. Idag återstår endast fyra; tre av dem är i pensionsålder och den fjärde blir omplacerad efter årsskiftet. När Akademiska verkstaden har stängts kommer yrkesgruppen instrumentmakare inom universitetet att representeras endast av ett par enstaka personer, knutna till enskilda avdelningar ute i verksamheten.

Thomas Nilsson känner egentligen ingen bitterhet över utvecklingen. Han konstaterar att tiderna har blivit sådana att forskare idag kan köpa betydligt mer avancerade maskiner än förr, och då behövs inte specialkompetensen hos universitetets instrumentmakare i lika stor utsträckning. Dessutom är den experimentella delen av verksamheten på institutionerna mycket mindre numera, förklarar han.

– När jag på 1970- och 80-talet var knuten som instrumentmakare till avdelningen för partikelfysik så hade forskarna exempelvis experimentuppställningar här på Fysicum. Idag åker forskarna till de stora anläggningarna vid Hamburg och Genève istället, säger han.

– Vi behövdes verkligen förr. Det fanns ofta flera instrumentmakare på varje avdelning, tillägger han.

Akademiska verkstadens uppdrag innefattar allt från att tillverka precisionsinstrument till att reparera institutionernas inventarier. Från början servade verkstaden enbart Fysiska institutionen, på den tiden hade Kemiska institutionen en egen verk-

stad, men numera utgör Akademiska verkstaden en servicefunktion för hela universitetet.

SOM INSTRUMENTMAKARE är man van vid att jobba med olika metaller. Aluminium, mässing, rostfritt stål, koppar. Men även plast och trä. I verkstaden finns utrustning för alla olika moment som behövs vid tillverkningen av olika föremål – svarvning, fräsning, svetsning, plåtarbete med mera.

När Thomas Nilsson visar runt på verkstadsgolvet kan man för ett ögonblick näs-

För Thomas Nilsson är nedläggningen av Akademiska verkstaden personligen ingen katastrof, pensionering väntar ändå nästa år. Men han tycker inte det är rätt av universitetet att ställa krav på att verkstadens verksamhet ska vara ekonomiskt självbärande. Akademiska verkstaden är en så kallad prototypverkstad där man tillverkar en rad olika föremål utifrån de enskilda forskarnas varierande behov. En prototypverkstad kan aldrig få samma lönsamhet som en verkstad inriktad på massstillverkning, konstaterar Thomas Nilsson.

”Utan oss hade det exempelvis inte blivit nåt MAX-lab på 1970-talet.”

tan förnimma lite av historiens vingslag. Innan Akademiska verkstaden invigdes i mitten på 1990-talet låg nämligen på samma plats en äldre verkstad som hette Västra verkstaden. Den togs i bruk samtidigt som Fysiska institutionens lokaler på Sölvegatan invigdes 1950. Oavsett tidsålder och hur moderna verktyg som står till förfogande så finns en gemensam nämnare för alla gångna decennier, långt bak i vetenskapshistorien – värdet av instrumentmakarnas insatser. Utan instrumentmakarna hade forskarna inte kunnat förverkliga alla sina experimentidéer.

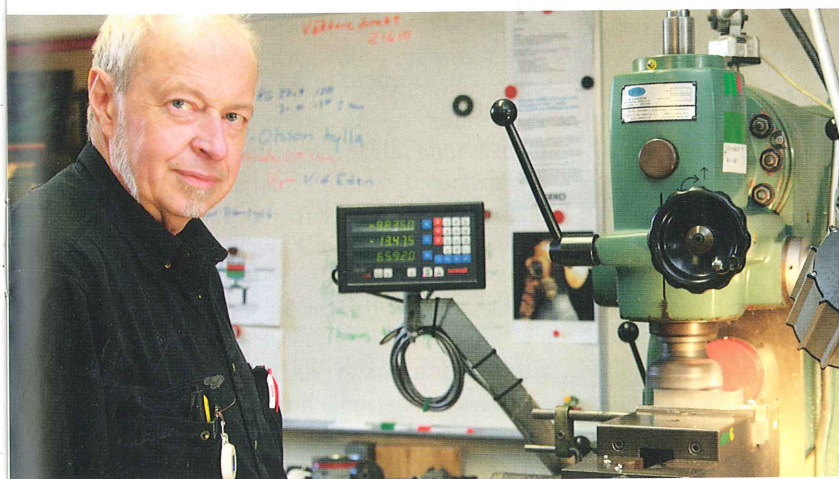
– Utan oss hade det exempelvis inte blivit nåt MAX-lab på 1970-talet, säger Thomas Nilsson.

– Hade beslutsfattarna haft lite insikt i detta från början så hade man förstått att det inte går att ställa lönsamhetskrav på en sådan verksamhet, utan den måste istället betraktas som en ren service inom universitetet, säger Thomas Nilsson.

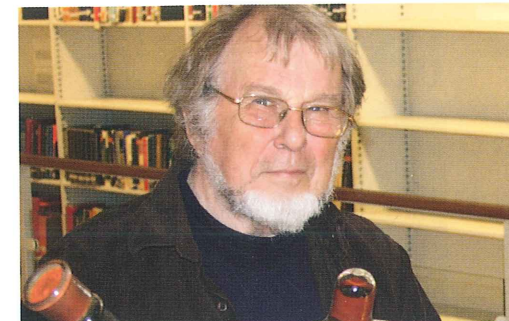
OCH OAVSETT de senaste årtiondenas utveckling, det vill säga ett minskat behov av instrumentmakarnas insatser inom universitetet, så ser Thomas Nilsson bekymrat på framtiden efter verkstadens nedläggning.

– Vi ser ju att det fortfarande finns behov av oss ute i verksamheten. Nu får folk leta efter motsvarande hjälp ute på marknaden istället, säger han.

TEXT OCH FOTO: LENA BJÖRK BLIXT

– Vi behövdes verkligen förr. Det fanns ofta flera instrumentmakare på varje avdelning, säger Thomas Nilsson.

Fysiska institutionens tre storhetsperioder sammanfaller med instrumentmakarnas och teknikernas insatser, menar Bengt Forkman.

– Risk för sämre forskning utan teknisk personal

Forskningen blir bättre när gruppen består av olika kompetenser. Det menar fysikern Bengt Forkman, som varnar för trenden att forskarna ska göra det mesta själva.

Bengt Forkman är pensionerad professor vid Fysiska institutionen. Han konstaterar att institutionen har haft tre storhetstider de senaste 100 åren. Alla perioderna sammanfaller med instrumentmakarnas och teknikernas insatser, menar han. Först var det Nobelpristagaren Manne Siegbahn som hade en duktig instrumentmakare till sin hjälp i början av förra seklet.

– Nästa storhetstid var nya Fysicum på 1950-talet då det fanns många instrumentmakare och tekniker i verksamheten, säger Bengt Forkman och nämner sedan MAX-lab på 1970-talet som nästa storhetstid.

Forkman tycker det är olyckligt att Akademiska verkstaden läggs ner även om han har förståelse för att forskningens villkor har förändrats. Det han vill varna för är förlusten av olika yrkesgrupper och att resultatet kan bli sämre forskning, exempelvis finns en risk att nydisputerade doktorander ges plats på institutionerna som forskningsingenjörer i brist på annan finansiering. Sådana lösningar minskar bredden på kompetens i forskargruppen, menar Forkman.

LENA BJÖRK BLIXT